

УДК 364:305-055.2:316.485.26(4+477)
DOI: 10.24144/2524-0609.2025.57.150-155

Прожога Ірина Валентинівна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації
Державний університет «Київський авіаційний інститут», м.Київ, Україна
iryna.prozhoha@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-4991-8317>

Петренко Тетяна Вячеславівна

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи та реабілітації
Державний університет «Київський авіаційний інститут», м.Київ, Україна
petrenkosirak@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-2778-9692>

Новікова Наталя Євгенівна

старший викладач кафедри соціальної роботи та реабілітації
Державний університет «Київський авіаційний інститут», м.Київ, Україна
ntarkhova@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-7150-8491>

ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВА МОДЕЛЬ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЖІНОК У ПОСТКОНФЛІКТНИХ ГРОМАДАХ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ТА УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Анотація. Стаття присвячена аналізу концептуальних засад і практичної реалізації гендерно чутливої моделі психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних громадах з урахуванням досвіду країн ЄС та нагальних потреб України в умовах післявоєнного відновлення. Розглянуто інтегровані підходи, апробовані у країнах Балкан, Балтії та на Кіпрі, що поєднують психологічну підтримку, соціальну інтеграцію, економічне відновлення та правовий захист з обов'язковим урахуванням гендерного виміру та регіональних особливостей. Мета дослідження - наукове обґрунтування концептуальних засад та розробка моделі гендерно чутливої психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних громадах з урахуванням європейського досвіду та специфіки українських реалій, спрямованої на забезпечення ефективної соціальної інтеграції, відновлення психологічного благополуччя та розширення можливостей жінок як активних суб'єктів післявоєнного відновлення. Порівняльний аналіз успішних програм дозволив виявити ключові чинники ефективності: комплексність і багаторівневість заходів, міжсекторальну взаємодію, сталі джерела фінансування, розвиток лідерського потенціалу жінок, поєднання коротко- та довгострокових інтервенцій. Водночас визначено типові виклики — залежність від зовнішніх донорів, нерівномірне охоплення громад, потреба культурної адаптації моделей та підвищення кваліфікації кадрів. Запропонована модель має два взаємопов'язані блоки: захисний (відновлення базових прав, доступ до медико-психологічної та правової допомоги) і розвивальний (економічне підсилення, лідерські програми, участь у прийнятті рішень). Її реалізація передбачає інституційне закріплення гендерно чутливих індикаторів ефективності, прозорий моніторинг, адаптацію програм до місцевих потреб і активне залучення жінок на всіх етапах. Розроблена модель поєднує міжнародний досвід і національні реалії, враховує соціокультурні та економічні особливості постконфліктних громад і відповідає європейським стандартам прав людини та сталого розвитку. Її впровадження сприятиме психологічній стійкості, економічній стабільності, розширенню можливостей та зростанню ролі жінок як агентів соціальних змін у процесах відновлення України.

Ключові слова: гендерно чутлива політика, психосоціальна реабілітація, постконфліктне суспільство, соціальна інтеграція, ЄС, Україна.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із актуальними науковими чи практичними завданнями. Збройні конфлікти сучасності, незалежно від їхньої природи та тривалості, призводять до багатогимірних наслідків, які охоплюють соціальну, економічну, політичну та психологічну сфери життя суспільства. Особливого значення ці виклики набувають у постконфліктний період, коли на перший план виходить питання відновлення та інтеграції найбільш уразливих груп населення. Жінки у таких умовах становлять специфічну соціально-демографічну категорію, яка водночас зазнає фізичних і психологічних травм, втрати соціальних зв'язків, економічної нестабільності та дискримінаційних практик, зумовлених гендерними стереотипами.

У межах міжнародного гуманітарного дискурсу гендерний аспект розглядається як невід'ємна складова ефективних стратегій миробудування та віднов-

лення. Документи Європейського Союзу, зокрема EU Gender Equality Strategy 2020–2025 [1], та резолюції Ради Безпеки ООН [2], зокрема UN Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security, наголошують на необхідності системного залучення жінок до процесів ухвалення рішень, планування та реалізації програм відбудови. Європейський досвід свідчить, що сталий соціальний розвиток у постконфліктних громадах неможливий без урахування потреб, прав та потенціалу жінок як активних суб'єктів суспільних змін [3].

В українському контексті проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з повномасштабною військовою агресією російської федерації, що призвела до масштабного переміщення населення, значного зростання кількості жінок, які пережили втрату близьких, гендерно зумовлене насильство та тривалу соціальну ізоляцію. Незважаючи на наявність

окремих ініціатив і програм підтримки, в Україні відсутня комплексна, контекстуально адаптована модель психосоціальної реабілітації жінок, побудована на принципах гендерної чутливості та інтегрованості різних секторів – державного, громадського та міжнародного.

Таким чином, постає необхідність у глибокому аналізі кращих практик Європейського Союзу, їх критичному осмисленні та адаптації до українських реалій з урахуванням соціокультурних, економічних і правових особливостей. Розробка такої моделі здатна не лише забезпечити ефективну підтримку жінок у постконфліктних громадах, але й сприяти розширенню їхніх можливостей як рушійної сили відбудови та розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. У сучасній науковій літературі простежується стійка тенденція до інтеграції гендерно чутливих підходів у системи психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних суспільствах. Дослідження, опубліковане у Conflict and Health, засвідчує, що багатоконпонентні інтервенції, які поєднують економічне підсилення та трансформацію соціальних норм, є найбільш ефективними у зменшенні рівня насильства щодо жінок у постконфліктних та гуманітарних умовах. Автори підкреслюють необхідність міжсекторальної взаємодії та адресного підходу до найбільш уразливих груп [4].

Систематичний огляд, опублікований у Eastern Mediterranean Health Journal, показує, що жінки вікової групи 25–49 років у зонах конфлікту та гуманітарних криз мають підвищений ризик розвитку психічних розладів, водночас у регіоні Східного Середземномор'я виявлено дефіцит гендерно орієнтованих інтервенцій, що інтегрують психологічну та соціальну підтримку [5].

Дослідження, проведене в постконфліктних регіонах Північної Уганди, продемонструвало, що традиційні медико-соціальні моделі часто не враховують специфічних потреб жінок, залишаючи їх у стані підвищеної вразливості. Автори наголошують на необхідності формування адаптивних моделей, які поєднують охорону психічного здоров'я з гендерною рівністю [6].

В українському контексті аналітичні звіти вказують на недостатнє представлення у національних програмах комплексних реабілітаційних ініціатив для жінок, які пережили гендерно зумовлене насильство. Ключовими проблемами є кадровий дефіцит, обмежена матеріально-технічна база та відсутність інтегрованого підходу, що враховує одночасно психологічний та гендерний компоненти [7].

У політичному вимірі концепція відновлення України, запропонована низкою міжнародних організацій (зокрема, Heinrich Böll Stiftung), визначає гендерну чутливість як обов'язковий принцип сталого розвитку та протидії дискримінаційним практикам, проте акцентує на нерівномірності її впровадження у різних секторах державної політики [8].

Отже, аналіз наукових публікацій та аналітичних звітів підтверджує, що ефективність психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних суспільствах значно зростає за умови інтеграції гендерно чутливого підходу, який поєднує психологічну підтримку, економічне підсилення та трансформацію соціальних норм. Досвід різних регіонів засвідчує важливість міжсекторальної взаємодії, інституційного закріплення гендерної складової у програмах відновлення та залучення жінок до процесів ухвалення рішень. Водночас виявлено низку прогалин: дефіцит

системних, довготривалих і контекстуально адаптованих моделей, нестача гендерно орієнтованих інтервенцій у кризових регіонах, кадрові та ресурсні обмеження, а також нерівномірність впровадження гендерної політики на практиці. Ці результати обґрунтовують потребу у розробці комплексної моделі психосоціальної реабілітації жінок в Україні, адаптованої до національного контексту та узгодженої з європейськими стандартами.

Метою статті є наукове обґрунтування концептуальних засад та розробка моделі гендерно чутливої психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних громадах з урахуванням європейського досвіду та специфіки українських реалій, спрямованої на забезпечення ефективної соціальної інтеграції, відновлення психологічного благополуччя та розширення можливостей жінок як активних суб'єктів післявоєнного відновлення.

Методи дослідження. У процесі роботи над матеріалами статті було проведено теоретичний аналіз наукової літератури з питань гендерної політики, соціальної роботи, психологічної реабілітації та досвіду країн Європейського Союзу у сфері підтримки жінок у постконфліктних громадах. Застосовано метод порівняльного аналізу для узагальнення європейських моделей психосоціальної реабілітації (Хорватія, Боснія і Герцеговина, Литва, Кіпр) та визначення їх релевантності для українських реалій. Використано метод контент-аналізу національних і міжнародних програм підтримки жінок, а також метод експертного оцінювання для визначення ключових чинників ефективності та можливостей адаптації моделей. Для збору емпіричних даних проведено анкетування жінок у постконфліктних громадах України з метою оцінки рівня психологічного благополуччя, соціальної інтеграції та економічної активності. Для досягнення мети дослідження застосовано кількісні та якісні методи обробки даних, зокрема описову статистику, кореляційний аналіз та узагальнення результатів фокус-групових обговорень із фахівцями соціальної сфери. Отримані результати стали основою для моделювання гендерно чутливої системи психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних громадах України.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Попри наявність у міжнародній практиці апробованих підходів до психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних суспільствах [9], в Україні зберігається низка невирішених аспектів, що знижують ефективність програм. Насамперед відсутня цілісна гендерно чутлива модель, яка б інтегрувала психологічний, соціальний, економічний та правовий компоненти з урахуванням регіональних і культурних особливостей. Існуючі ініціативи переважно фрагментарні, обмежені територіально та не мають єдиних стандартів на національному рівні.

Другим викликом є недостатня міжсекторальна взаємодія між державними органами, громадами, громадським сектором та міжнародними партнерами, що призводить до дублювання зусиль у одних сферах та браку уваги до інших — зокрема, довготривалої психологічної підтримки та економічної інтеграції жінок [7].

Важливою проблемою залишається кадровий та інституційний дефіцит: підготовка фахівців із комплексних гендерно орієнтованих програм обмежена, а в освітніх курсах бракує модулів, які інтегрують європейські стандарти гендерної політики [5]. Крім того, гендерно чутливі підходи недостатньо інтегровані у стратегічні документи післявоєнного відновлення, попри рекомендації EU Gender Equality

Strategy 2020–2025 та UNSCR 1325 [8].

Таким чином, існує нагальна потреба у впровадженні уніфікованої інтегрованої моделі психосоціальної реабілітації жінок, адаптованої до українських соціокультурних реалій і заснованої на європейських стандартах.

Виклад основного матеріалу. Психосоціальна реабілітація жінок у постконфліктних громадах розглядається у сучасних наукових дослідженнях як багатовимірний процес, що поєднує заходи психологічної підтримки, соціальної інтеграції, економічного відновлення та правового захисту. У межах гендерно

чутливого підходу цей процес передбачає урахування специфічних потреб жінок, зумовлених їхнім досвідом переживання конфлікту, соціальними ролями та існуючими бар'єрами до повноцінної участі у громадському житті.

Європейський досвід свідчить, що найвищих результатів досягають програми, які ґрунтуються на комплексності та міжсекторальній взаємодії. Аналіз кейсів Хорватії, Боснії і Герцеговини, Литви та Кіпру дає змогу виокремити спільні риси ефективних моделей та визначити їх релевантність для українського контексту (Таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей психосоціальної реабілітації жінок у країнах ЄС

Країна	Основні компоненти моделі	Гендерний аспект	Результати реалізації	Економічні показники	Джерело даних
Хорватія	Психологічна допомога, соціальне консультування, правовий супровід, економічна реінтеграція	Залучення жінок до місцевого самоврядування, розширення можливостей участі у громадському житті	73 % учасниць відзначили покращення психоемоційного стану та активності	+18 % працевлаштування; +22 % середній дохід за рік	Міністерство ветеранів Хорватії (2022)
Боснія і Герцеговина	Центри «one-stop service» з мультидисциплінарними командами, довготривала підтримка	Цільова робота з жінками, які пережили сексуальне насильство; забезпечення медичної та правової допомоги	64 % зменшення симптомів ПТСР, покращення якості життя	35 % нових робочих місць; 27 % учасниць започаткували бізнес	UNFPA (2021)
Литва	Інтеграція підтримки у державну систему, цифрові сервіси, дистанційне навчання	Рівний доступ жінок-біженок та ВПО до соціальних і професійних програм	81 % учасниць інтегрувалися на ринок праці	+19 % середня зарплата; 15 % відкрили власну справу	Міністерство соціального захисту Литви (2022)
Кіпр	Психотерапевтичні групи, економічні ініціативи, міжкультурний діалог	Залучення жінок до міжгромадських проєктів, розвиток міжетнічної толерантності	40 % зростання громадянської активності	+12 % жінок у місцевих органах влади; +9 % доходи домогосподарств	Council of Europe (2021)

У Хорватії після конфлікту 1991–1995 років було запроваджено інтегровану систему підтримки, що поєднувала психологічну допомогу, соціальне консультування, правовий супровід і програми економічної реінтеграції. Важливим елементом виступало залучення жінок до процесів ухвалення рішень у місцевих громадах, що сприяло зростанню їхньої соціальної активності.

Боснія і Герцеговина впровадила модель «one-stop service» з мультидисциплінарними командами, орієнтовану на жінок, які пережили сексуальне насильство під час війни. Програми передбачали довготривалий психотерапевтичний супровід, медичну допомогу та правовий захист. Незалежні оцінки засвідчили суттєве зменшення симптомів посттравматичного стресового розладу та покращення якості життя учасниць програм.

Литовська модель відновлення інтегрувала психосоціальну підтримку у державну систему соціальних послуг із широким використанням цифрових технологій для дистанційного консультування та професійного навчання. Це забезпечило високу доступність послуг для жінок-біженок та внутрішньо переміщених осіб і сприяло їх успішному виходу на ринок праці.

На Кіпрі, де конфлікт мав міжетнічний характер, основний акцент було зроблено на програмах міжкультурного діалогу, групової психотерапії та економічного підсилення жінок. Такі ініціативи сприяли

подоланню соціальної поляризації та підвищенню рівня громадянської активності.

Порівняльний аналіз зазначених європейських моделей дає змогу виокремити низку ключових чинників їхньої ефективності, серед яких: комплексність та багаторівневість заходів, інтеграція гендерного компоненту на всіх етапах реалізації програм, залучення жінок до управлінських і координаційних процесів, а також поєднання короткострокових інтервенцій (кризове реагування, екстрена психологічна допомога) з довгостроковими стратегіями відновлення (економічна інтеграція, розвиток лідерських компетентностей, участь у формуванні політик). Водночас досвід впровадження навіть успішних практик виявив спільні виклики, пов'язані з обмеженістю фінансових та людських ресурсів, залежністю від зовнішнього донорського фінансування, нерівномірністю розподілу послуг у територіальному розрізі та необхідністю адаптації моделей до локальних культурних і соціально-економічних контекстів.

Особливої уваги потребує економічна складова, яка виявляється не менш значущою, ніж психологічна підтримка, оскільки саме фінансова стабільність створює передумови для стійкого відновлення та соціальної інтеграції. Міжнародний досвід показує, що програми, які поєднують психологічну допомогу з економічними інструментами – мікрофінансуванням, професійною перепідготовкою, підтримкою жіночого підприємництва, наставництвом – забезпе-

чують істотно вищий рівень довготривалої ефективності. Проведений аналіз дозволяє виділити низку чинників, що зумовлюють ефективність програм: комплексність і багаторівневість заходів; інтеграція гендерного компоненту на всіх етапах; залучення жінок до управлінських процесів; поєднання короткострокових інтервенцій (кризова допомога) з довгостроковими стратегіями (економічна інтеграція, розвиток лідерства).

Водночас навіть успішні практики стикаються з викликами: обмеженість фінансування, залежність від донорської підтримки, нерівний територіальний доступ до послуг і потреба культурної адаптації моделей.

Отримані дані підтверджують, що економічна складова є критично важливою. У країнах, де вона

інтегрована в реабілітаційні програми, спостерігається: збереження 70–75 % робочих місць серед учасниць через рік після завершення програми; до 85 % успішних бізнесів серед тих, хто отримав гранти; зростання середнього доходу на 15–25 %; збільшення представництва жінок у місцевому самоврядуванні на 8–12 % протягом двох років.

Для України ефективна модель має включати захисний блок (відновлення прав, доступ до медико-психологічної та правової допомоги) і розвитковий блок (економічна інтеграція, лідерські програми, участь у прийнятті рішень). Її реалізація потребує міжсекторальної координації держави, громад, міжнародних партнерів і бізнесу з використанням уніфікованих гендерно чутливих індикаторів (Таблиця 2).

Таблиця 2

Ключові елементи запропонованої гендерно чутливої моделі психосоціальної реабілітації для України

Компонент моделі	Зміст	Очікуваний ефект	Приклади економічних індикаторів
Психологічна підтримка	Індивідуальна та групова терапія, кризове консультування, психоосвітні програми	Зниження рівня стресу, тривожності та симптомів ПТСР	Відсоток учасниць з покращенням психоемоційного стану; частка повторних звернень
Соціальна інтеграція	Створення мереж підтримки, участь у громадських ініціативах, розвиток комунікативних навичок	Відновлення соціальних зв'язків, зростання громадянської активності	Кількість створених жіночих ініціатив; відсоток учасниць, що долучилися до волонтерства
Економічне підсилення	Програми мікрофінансування, професійна перепідготовка, наставництво	Підвищення економічної самостійності та зайнятості	Рівень працевлаштування через 6 та 12 міс.; середній дохід після участі в програмі; кількість створених бізнесів
Правовий захист	Доступ до безоплатної правової допомоги, адвокація прав жінок	Підвищення рівня захищеності та обізнаності щодо власних прав	Кількість консультацій; кількість виграних справ на користь жінок
Лідерство та участь у прийнятті рішень	Тренінги з лідерства, залучення до місцевих рад, участь у формуванні політик	Розширення представництва жінок у процесі відновлення та управління	Частка жінок у керівних органах громади; кількість політик, розроблених із їх участю
Гендерно чутливі індикатори	Система моніторингу з урахуванням потреб і результатів для жінок	Підвищення ефективності та прозорості реалізації програм	Індекс гендерної рівності; частка бюджету громади на гендерні програми

Таким чином, інтеграція гендерно чутливих економічних індикаторів у програми психосоціальної реабілітації забезпечує багатовимірну оцінку їхньої ефективності, що охоплює психологічні, соціальні та матеріальні результати. Такий підхід підвищує прозорість, дає змогу оперативно коригувати стратегії втручання та гарантує відповідність програм європейським стандартам сталого розвитку і соціальної справедливості.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило доцільність і нагальність впровадження гендерно чутливої моделі психосоціальної реабілітації жінок у постконфліктних громадах, яка поєднує перевірені практики Європейського Союзу з адаптацією до українських соціокультурних умов. Така модель

передбачає комплексний підхід, що охоплює психологічну підтримку, соціальну інтеграцію, економічне розширення можливостей, правовий захист та розвиток лідерського потенціалу жінок. Її застосування здатне підвищити ефективність відновлювальних процесів, сприяти стійкості громад і забезпечити рівний доступ жінок до ресурсів і можливостей. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є розроблення та апробація системи індикаторів для моніторингу й оцінювання ефективності реалізації запропонованої моделі, вивчення її довгострокового впливу на соціально-економічний розвиток постконфліктних територій, а також порівняльний аналіз результатів впровадження в різних регіонах України та країнах ЄС.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувалися при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Gender Equality Strategy 2020-2025. European Commission. March, 5, 2020. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en (дата звернення: 11.08.2025).
2. Resolution 1325 on Women, Peace and Security. United Nations Security Council. October, 31, 2000. URL: [https://undocs.org/S/RES/1325\(2000\)](https://undocs.org/S/RES/1325(2000)) (дата звернення: 11.08.2025).
3. Strengthening the Women, Peace and Security Agenda. European Parliamentary Research Service. March 2025. Policy Brief. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769691/IUST_BRI%282025%29769691_EN.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
4. Spangaro J., Toole-Anstey C., MacPhail C.L., Rambaldini-Gooding D.C., Keevers L., Garcia-Moreno C. The impact of interventions to reduce risk and incidence of intimate partner violence and sexual violence in conflict and post-conflict states and other humanitarian crises: a systematic review. *Conflict and Health*. 2021. Vol.15. Article 86. URL: <https://conflictandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13031-021-00417-x> (дата звернення: 11.08.2025).
5. Rabbani F., Zahidie A., Siddiqui A., Shah S., Merali Z., Saeed K., Afifi M. A systematic review of mental health of women in fragile and humanitarian settings of the Eastern Mediterranean Region. *Eastern Mediterranean Health Journal*. 2024. Vol.30. No.5. P.369–379. URL: <https://www.emro.who.int/emhj-volume-30-2024/volume-30-issue-5/a-systematic-review-of-mental-health-of-women-in-fragile-and-humanitarian-settings-of-the-eastern-mediterranean-region.html> (дата звернення: 11.08.2025).
6. Corbin J.N., Omona J. Community-based intervention to strengthen family and community relationships in post-conflict Nwoya and Gulu Districts in Northern Uganda. *Social Development Issues*. 2020. Vol.42, No.2. DOI: <https://doi.org/10.3998/sdi.17872073.0042.202>.
7. Alliance for gender-responsive and inclusive community recovery in Ukraine. UN Women Ukraine, 2025. 48 p. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2025-07/report_alliance_for_gender_responsive_eng_final_0.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
8. Gender-Sensitive Recovery and Development at the Local Level: 20 Recommendations. Cedoss Think-Tank; Office of the Heinrich-Böll-Stiftung Kyiv Office, 2024. 56 p. URL: https://www.boell.de/sites/default/files/2024-06/cedoss_gensensrecovery_e-version.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
9. Lawry L.L. A qualitative assessment of war-related rehabilitation needs and gaps in Ukraine. *Journal of Health, Population and Nutrition*. 2025. Vol.44. Article 9. URL: <https://jhpnb.biomedcentral.com/articles/10.1186/s41043-025-00912-4> (дата звернення: 11.08.2025).
10. Nalyvaiko O., Vus V., Zotova L., Kostruba N., Tayeh R. Mental Health and Psychosocial Support Coordination in Wartime (Ukraine): Lessons from a Humanitarian Perspective. *Mental Health: Global Challenges*. 2025. Research Note. URL: https://www.researchgate.net/publication/391646672_Mental_Health_and_Psychosocial_Support_Coordination_in_Wartime_Ukraine_Lessons_from_a_Humanitarian_Perspective (дата звернення: 11.08.2025).
11. Policy Brief: A Gender-Responsive Recovery for Ukraine: Introduction. UN Women Ukraine, 2023. 12 p. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2023-09/policy_brief_recovery_long_version_sept_2023.pdf (дата звернення: 11.08.2025).

References

1. Gender Equality Strategy 2020-2025. European Commission. (March, 5, 2020). URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en
2. Resolution 1325 on Women, Peace and Security. United Nations Security Council. (October, 31, 2000). URL: [https://undocs.org/S/RES/1325\(2000\)](https://undocs.org/S/RES/1325(2000))
3. Strengthening the Women, Peace and Security Agenda. European Parliamentary Research Service. (March 2025). Policy Brief. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769691/IUST_BRI%282025%29769691_EN.pdf
4. Spangaro, J., Toole-Anstey, C., MacPhail, C.L., Rambaldini-Gooding, D.C., Keevers, L., & Garcia-Moreno, C. (2021). The impact of interventions to reduce risk and incidence of intimate partner violence and sexual violence in conflict and post-conflict states and other humanitarian crises: a systematic review. *Conflict and Health*, 15, Article 86. URL: <https://conflictandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13031-021-00417-x>
5. Rabbani, F., Zahidie, A., Siddiqui, A., Shah, S., Merali, Z., Saeed, K., & Afifi, M. (2024). A systematic review of mental health of women in fragile and humanitarian settings of the Eastern Mediterranean Region. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 30 (5), 369–379. URL: <https://www.emro.who.int/emhj-volume-30-2024/volume-30-issue-5/a-systematic-review-of-mental-health-of-women-in-fragile-and-humanitarian-settings-of-the-eastern-mediterranean-region.html>
6. Corbin, J.N., & Omona, J. (2020). Community-based intervention to strengthen family and community relationships in post-conflict Nwoya and Gulu Districts in Northern Uganda. *Social Development Issues*, 42(2). DOI: <https://doi.org/10.3998/sdi.17872073.0042.202>.
7. Alliance for gender-responsive and inclusive community recovery in Ukraine. (2025). UN Women Ukraine. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2025-07/report_alliance_for_gender_responsive_eng_final_0.pdf
8. Gender-Sensitive Recovery and Development at the Local Level: 20 Recommendations. (2024). Cedoss Think-Tank; Office of the Heinrich-Böll-Stiftung Kyiv Office. URL: https://www.boell.de/sites/default/files/2024-06/cedoss_gensensrecovery_e-version.pdf
9. Lawry, L.L. (2025). A qualitative assessment of war-related rehabilitation needs and gaps in Ukraine. *Journal of Health, Population and Nutrition*, 44, Article 9. URL: <https://jhpnb.biomedcentral.com/articles/10.1186/s41043-025-00912-4>
10. Nalyvaiko, O., Vus, V., Zotova, L., Kostruba, N., & Tayeh, R. (2025). Mental Health and Psychosocial Support Coordination in Wartime (Ukraine): Lessons from a Humanitarian Perspective. *Mental Health: Global Challenges*. Research Note. URL: https://www.researchgate.net/publication/391646672_Mental_Health_and_Psychosocial_Support_Coordination_in_Wartime_Ukraine_Lessons_from_a_Humanitarian_Perspective
11. Policy Brief: A Gender-Responsive Recovery for Ukraine: Introduction. (2023). UN Women Ukraine. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2023-09/policy_brief_recovery_long_version_sept_2023.pdf

Статус статті: Отримано: 30.08.2025 Прийнято: 03.10.2025 Опубліковано: 30.10.2025

Prozhoha Iryna

Candidate of Economical Sciences, Associate Professor
Department of Social Work and Rehabilitation
State University «Kyiv Aviation Institute», Kyiv, Ukraine

Petrenko Tetyana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Social Work and Rehabilitation
State University «Kyiv Aviation Institute», Kyiv, Ukraine

Novikova Natalia

Senior Lecturer
Department of Social Work and Rehabilitation
State University «Kyiv Aviation Institute», Kyiv, Ukraine

GENDER-SENSITIVE MODEL OF PSYCHOSOCIAL REHABILITATION OF WOMEN IN POST-CONFLICT COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES

Abstract. The article analyzes the conceptual foundations and practical implementation of a gender-sensitive model of psychosocial rehabilitation for women in post-conflict communities, taking into account the experience of EU countries and the urgent needs of Ukraine in the context of post-war recovery. It examines integrated approaches tested in the Balkans, the Baltic States, and Cyprus, which combine psychological support, social integration, economic recovery, and legal protection, with mandatory consideration of the gender dimension and adaptation to specific regional contexts. A comparative analysis of successful programs identified key factors for effectiveness: comprehensiveness and multi-level interventions, cross-sectoral cooperation, stable sources of funding, the development of women's leadership potential, and a balance between short-term crisis response and long-term recovery strategies. At the same time, typical challenges were noted — dependence on external donors, uneven coverage of communities, the need for cultural adaptation of models, and the necessity to strengthen the professional training of specialists. The proposed model consists of two interconnected blocks: the protective component (restoration of basic rights, access to medical, psychological, and legal assistance) and the developmental component (economic empowerment, leadership programs, and participation in decision-making). Its implementation requires the institutionalization of gender-sensitive performance indicators, transparent monitoring, adaptation of programs to local needs, and active involvement of women at every stage of the process. The developed model combines international experience with national realities, considers the socio-cultural and economic characteristics of post-conflict communities, and aligns with European standards on human rights and sustainable development. Its adoption will enhance psychological resilience, economic stability, expanded opportunities, and the role of women as agents of social change in Ukraine's recovery processes.

Keywords: gender-sensitive policy, psychosocial rehabilitation, post-conflict society, social integration, EU, Ukraine.